

שעור ז: השעירים: גורל בין ה"שניים"

Session #7: The Goats: Lottery of Twins

הורחז וברור

מקראות

(1) ויקרא טז, ה-י

(ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים רחובות ואיל אחד לעלה: (ו) והקריב אהרן את-כפר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו: (ז) ולקח את-שני השעירים והעמיד אתם לפני ה' פתח אהל מועד: (ח) ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל: (ט) והקריב אהרן את-השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת: (י) והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד-חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה:

(2) במדבר כו, נב-נו

(גב) וידבר ה' אל-משה לאמר: (נג) לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות: (נד) לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו: (נה) אך-בגורל יחלק את-הארץ לשמות מטות-אבתם ינחלו: (נו) על-פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט:

(3) יונה א, ד-ח

(ד) וה' הטיל רוח-גדולה אל-הים ויהי סער גדול בים והאנניה חשבה להשבר: (ה) ויראו המלחים ויזעקו איש אל-אלהיו ויטלו את-הפלים אשר באניה אל-הים להקל מעליהם ויונה ירד אל-ירכתי הספינה וישכב וידם: (ו) ויקרב אליו רב החבל ויאמר לו מה-לך נרדם קום קרא אל-אלהיך אולי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד: (ז) ויאמרו איש אל-דעהו לכו ונפילה גרלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ויפלו גרלות ויפל הגורל על-יונה: (ח) ויאמרו אליו הגידה נא לנו באשר למי-הרעה הזאת לנו מה-מלאכתך ומאין תבוא מה ארצך ואי-מזה עם אתה:

(4) אסתר ג, ז

בחדש הראשון הוא-חדש ניסן בשנת שתים עשרה למלך אחשורוש הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיסו ליום ומחדש לחדש שנים-עשר הוא-חדש אדר:

(5) יואל ד, א-ג

(א) כי הנה בימים ההמה ובעת ההיא אשר אשיב את-שבות יהודה וירושלם: (ב) וקבעתלי את-פל-הגזים והורדתים אל-עמק יהושפט ונשפטתי עמם שם על-עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגזים ואת-ארצי חלקו: (ג) ואל-עמי ידו גורל ויתנו הילד ביונה והילדה מכרו ביין וישתו:

(6) שמו"א יד, לו-מ

(לו) ויאמר שאול גרדה אחרי פלשתים לילה ונבזה בהם עד-אור הבקר ולא-נשארו בהם איש ויאמרו כל-הטוב בעיניך עשה ויאמר הכהן נקרה הלם אל-האלהים: (לז) וישאל שאול באלהים הארד אחרי פלשתים התננס ביד ישראל ולא ענהו ביום ההוא: (לח) ויאמר שאול גשו הלם כל פנות העם ודעו וראו במה היתה החטאת הזאת היום: (לט) כי חיה' המושיע את-ישראל בי אסו-ישנו ביונתן בני כי מות ימות ואין ענהו מפל-העם: (מ) ויאמר אל-פל-ישראל אתם תהיו לעבר אחד ואני ויונתן בני נהיה לעבר אחד ויאמרו העם אל-שאול הטוב בעיניך עשה: (מא) ויאמר שאול אל-ה' אלהי ישראל הבה תמים וילכד יונתן ושאול והעם יצאו: (מב) ויאמר שאול הפילו בימי ובין יונתן בני וילכד יונתן: (מג) ויאמר שאול אל-יונתן הגידה לי מה עשיתך ויגדלו יונתן ויאמר טעם טעמתי בקצה המטה אשר-בידי מעט דבש הנני אמות: (מד) ויאמר שאול כה-יעשה אלהים וכה יוסף כי-מות תמות יונתן: (מה) ויאמר העם אל-שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישראל חלילה חיה' אס-יפל משערת ראשו ארצה כי-עם-אלהים עשה היום הזה ויפדו העם את-יונתן ולא-מת:

הרן בן-הנח
מקראות

(7) ויקרא יד, א-ז

(א) וידבר ה' אל-משה לאמר: (ב) זאת תהיה תורת המצוה ביום טהרתו והובא אל-הכהן: (ג) ויצא הכהן אל-מחויץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצדוע: (ד) וצוה הכהן ולקח למטהר **שתי-צפרים** חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב: (ה) וצוה הכהן **ושחט את-הצפור האחת אל-כלי-חרש על-מים חיים: (ו) את-הצפור החיה יקח אתה** ואת-עץ הארז ואת-שני התולעת ואת-האזב וטבל אותם ואתו הצפור החיה בדם הצפור השחטה על המים החיים: (ז) והזה על המטהר מן-הצרעת שבע פעמים וטהרו **ושלח את-הצפור החיה על-פני השדה:**

(8) ויקרא יד, י-יג

(י) וביום השמיני יקח **שני-כבשים** תמימים וכבשה אחת בת-שנתה תמימה ושלישה עשרים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן: (יא) והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואתם לפני ה' פתח אהל מועד: (יב) **ולקח הכהן את-הכבש האחד והקריב אתו לאשם** ואת-לג השמן והניף אתם תנופה לפני ה': (יג) **ושחט את-הכבש במקום אשר ישחט את-החטאת ואת-העלה במקום הקדש** כי כחטאת האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא:

(9) במדבר כח, א-ח

(א) וידבר ה' אל-משה לאמר: (ב) צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועד: (ג) ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני-שנה תמימים **שנים ליום עלה תמיד:** (ד) **את-הכבש אחד תעשה בבקר** ואת **הכבש השני תעשה בין הערבים:** (ה) ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן פתית רביעת ההין: (ו) עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה': (ז) ונסכו רביעת ההין לכבש האחד בקדש הסך נסך שכר לה': (ח) **ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר** ונסכו תעשה אשה ריח ניחח לה':

(10) דברים כא, יח-כא

(יח) כיידיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו וסרו אותו ולא ישמע אליהם: (יט) ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל-זקני עירו ואל-שער מקומו: (כ) ואמרו אל-זקני עירו בנגנו זה סורר ומורה איננו שמע בקולנו זולל וסבא: (כא) ורגמחו כל-אנשי עירו באבנים ומת ובערת הרע מקרבך וכל-ישראל ישמעו ויראו:

(11) משנה כתב יד קאופמן סנהדרין ח-ד-ה

היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה, אמו רוצה ואביו אינו רוצה, אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיהו שניהן רוצין. רבי יהודה אומר: **אם לא היתה אמו ראויה לאביו, אינו נעשה בן סורר ומורה.**
[ה] היה אחד מהן גדם, או חגר, או אלם, או סומא, או חרש, אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר: "ותפשו בו", לא גדמים; "והוציאו אותו", לא חגרים; "ואמרו", לא אלמים; "בנגנו זה", לא סומים; "איננו שמע בקולנו", לא חרשים.

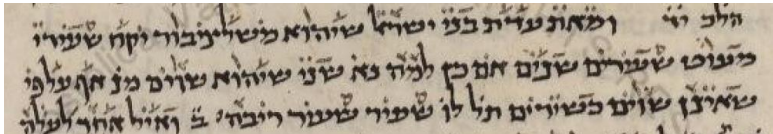
(12) סנהדרין ע"א ע"א

מאי אינה ראויה אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד סוף סוף אבוח אבוח וננהו ואמיה אמיה ננהו. אלא בשוה לאביו קאמר תניא נמי הכי רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה מאי טעמא דאמר קרא איננו שמע בקולנו מדקול בעינן שוין מראה וקומה נמי בעינן שוין. כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר כמאן כרבי יהודה.

מדרש תנאים

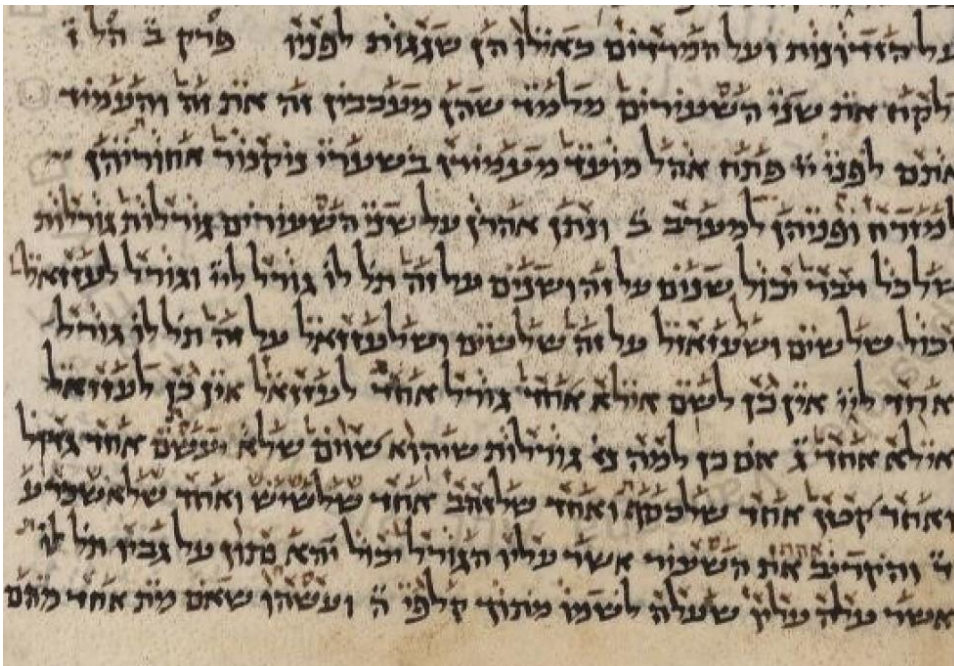
13 ספרא דבורא דאחרי מות פרק א

"ומאת עדת בני ישראל" - שיהו משלצבור.
"קח... שעירי" - מעוט שעירים שנים, אם כן
למה נאמר "שני"?
שיהו שנים.
ומנין אף על פי שאינן שנים, פשרים?
תלמד לומר 'שעיר', 'שעיר', רבה.

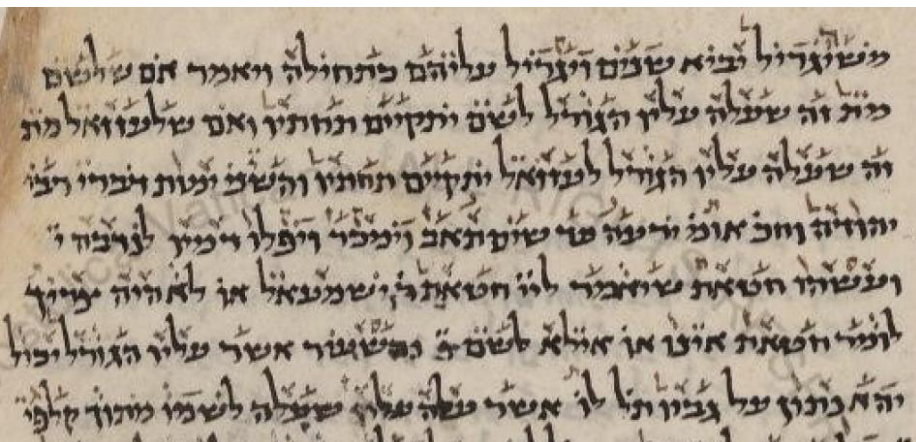


14 ספרא דבורא דאחרי מות פרק ב

"ולקח את שני השעירים" -
מלמד שהן מעכבין זה את זה.
"והעמיד אתם לפני פתח אהל מועד" -
ממדין בשערי נקוה, אחוריהן למזרח
ופניהן למערב.
"ונתן אהרן על שני השעירים
גדלות" - גורלות שלכל דבר.
לכל שנים על זה ושנים על
זה?
תלמד לומר "גזרל... ליי וגזרל...
לעזאזל".
לכל שלשם ושלעזאזל על זה,
שלשם ושלעזאזל על זה?
תלמד לומר "גזרל אחד ליי",
אין כן לשם אלא אחד, "וגזרל
אחד לעזאזל", אין כן לעזאזל
אלא אחד.
אם כן למה נאמר "גדלות"?
שיהו שנים. שלא יעשם אחד גדול ואחד קטן,
אחד שלכסף ואחד שלזהב, אחד שלשש ואחד שלאשכרוע.
"והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגזרל" -
יכל זה נתון על גביו?
תלמד לומר "אשר עלה עליו", שעלה לשמו מתוך קלפי.



"ועשהו" - שאם מת אחד מהם משיגריל, יביא שנים ויגריל עליהם כפתחלה, ויאמר: אם שלשם מת, זה שעלה
עליו הגזרל לשם יתקיים תחתיו, ואם
שלעזאזל מת, זה שעלה עליו הגזרל
לעזאזל יתקיים תחתיו, והשני ימות.
דברי רבי יהודה. וכתבם אומרים: ירעה
עד שישתאב וימכר, ויפלו דמיו לנדבה.
"ועשהו חטאת" - שיאמר "ליי חטאת!"
רבי ישמעאל אומר: לא היה צריך לומר
"חטאת". אינו אומר אלא "לשם".
"והשעיר אשר עלה עליו הגזרל" - יכל
יהא נתון על גביו?
תלמד לומר "אשר עלה עליו", שעלה
לשמו מתוך קלפי.



משנה ותוספתא

(15) משנה כתב יד קאופמן יומא ו:א-ב

שני שעירי יום הכפורים, מצותן שיהו שוים במראה ובקומה ובדמיון ולקחתן כאחת.

אף על פי שאינן שוים, כשרים.

לקח אחד היום ואחד למחר, כשרים.

מת אחד מהם, אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג לשני; ואם משהגריל מת, יביא שנים ויגריל עליהם כפתילה. ויאמר, אם שלשם מת: "זה שעלה עליו הגורל ל"שם" יתקיים תחתיו"; ואם שלעזאזל מת: "זה שעלה עליו הגורל ל"עזאזל" יתקיים תחתיו".

השני ירעה עד שישתאב וימכר, ויפלו דמיו לנדבה, שאין חטאת צבור מתה.

רבי יהודה אומר: תמות.

ועוד אמר רבי יהודה: נשפך הדם, ימות המשתלח; מת המשתלח, נשפך הדם.

(16) תוספתא יומא ג:ט-י

(ט) פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, ולא הספיק להקריבן עד שנמצאו הראשנים, ירעו עד שישתאבו וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה, שאין חטאת צבור מתה. ר' יהודה או' תמות. ועוד אמ' ר' יהודה נשפך הדם ימות המשתלח, מת המשתלח ישפך הדם.

(י) שני שעירי יום הכפורים מצותן בהגריל, לא הגריל עליו, אפי' הכי כשרין. הגרלן באהרן, אפי' בכהן הדיוט כשרים. שני שעירי יום הכפורים עד שלא הגריל עליהן רשיי לשנותן לדבר אחר, משהגריל עליהן אין רשיי לשנותן לדבר אחר.

(17) משנה כתב יד קאופמן יומא ד:א

טרף בקלפי והעלה שני גורלות.

אחד כתוב עליו "לשם", ואחד כתוב עליו "לעזאזל".

אם שלשם עלה בימינו, הסגן אומר: אישי כהן גדול, הגבה ימינך! ואם בשמאלו עלה, ראש בית אב אומר לו:

אישי כהן גדול, הגבה את שמאלך! נתנם על שני שעירים ואומר: ליי חטאת.

רבי ישמעאל אומר: לא היה צריך לומר "חטאת", אלא "לי".

והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

(18) תוספתא יומא ב:ט-י

(ט) (פ"ג בכ"ע) טרף בקלפי והעלה שני גורלות, אחד בימינו ואחד בשמאלו. אם בימינו עלה, היו כל ישראל שמחי' ואם בשמאלו עלה, לא היו כל ישראל שמחין.

(י) שאלו את ר' עקיבא מהו לשנותו משמאל לימין, אמ' להם אל תתנו מקום למינים לרדות אחריכם. ר' יהודה אמ' משם ר' אליעזר הסגן וכהן גדול מושיבין שתי ימיניהן כאחד, אם בימינו של כהן גדול עלה, הסגן אומ' לו, אישי, כהן גדול, הגבה ימינך, אם בימינו של סגן עלה, ראש בית אב אומ' לו, הסגן, דבר מאילך. ונתנן על שני השעירים, הוא או' לה', והסגן או' לחטאת, ר' ישמעאל או' לא היה צריך לומר חטאת, אמרו לו והלא כבר נאמ' ועשהו חטאת.

19 (בראשית כה, כב-כו)

(כב) ויתרצו הפנים בקרבה ותאמר אסף למה זה אנכי ותלך לדרש אתה: (כג) ויאמר ה' לה **שני גוים** בבטנך **ושני לאמים** ממעריך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: (כד) וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה: (כה) ויצא הראשון אדמוני כלו פאדרת **שער** ויקראו שמו עשו: (כו) ואחריו יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם: (כז) ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים:

20 (בראשית כז, א-יא)

(א) ויהי פיקון יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: (ב) ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי: (ג) ועתה שאנא בליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד: (ד) ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכה נפשי בטרם אמות: (ה) ורבקה שמעת בדבר יצחק אל עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא: (ו) ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר: (ז) הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברכה לפני ה' לפני מותי: (ח) ועתה בני שמע בקולי כאשר אני מצוה אתך: (ט) לך נא אל העזן **וקח לי משם שני גדיי עזים טובים** ואעשה אתם מטעמים **לאביך כאשר אהב:** (י) והבאת לאביך ואכל בעבור אשר יברכה לפני מותו: (יא) ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי **שער** ואנכי איש חלק:

21 (מדרש רבה בראשית כ"ז)

ולקח לי משם שני גדיי עזים טובים – אמר רבי לוי אם מצאת הרי מוטב ואם לאו הבא לי מפרפורנין שלי, שקף כתב לה שהוא מעלה לה שני גדיים בכל יום.

טובים, רבי חלבו אמר

טובים לה, שעל ידן את נוטל את הברכות.

וטובים לבניה, שעל ידן הוא מתכפר להם ביום הכפורים, דכתיב: כי ביום הזה יכפר וגו'.

22 (בראשית כח, ה-ה)

(ה) **וישלח** יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו: (ו) וירא עשו כי ברח יצחק את יעקב **וישלח** אתו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו אתו ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען:

23 (בראשית לב, ד)

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה **שעיר** שדה אדום:

24 (בראשית לב, כה-לג)

(כה) ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: (כו) וירא פי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו: (כז) ויאמר **שלחני** כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני: (כח) ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב: (כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל: (ל) וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: (לא) ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי דאיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי: (לב) ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו: (לג) על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה:

25 (יומא לט ע"א)

תנו רבנן ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין מכאן ואילך פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל

26 (יומא לט ע"ב)

ת"ר ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין ולא היה לשון של זהורית מלבין ולא היה נר מערבי דולק. והיו דלתות היכל נפתחות מאליהן עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי אמר לו היכל היכל מפני מה אתה מבעית עצמך יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדוא פתח לבנן דלתיך ותאכל אש בארזיך.